

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

XI. Romológus Konferencia

2023. április 21.

Absztraktkötet

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Romológiai Kutatóközpont • 7624 Pécs, Ifjúság útja 6. •
Felelős kiadó: Cserti Csapó Tibor tanszékvezető • Szerkesztette: Cserti Csapó Tibor – Kádár-Kokas Dóra
– Lakatos Szilvia • ISBN: 978-963-626-159-7

...

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

A Konferencia programja

9.00-9.45 Regisztráció D332

9.45-10.00 Köszöntő D322-323

Prof. Dr. Heidl György, dékán, egyetemi tanár

Dr. hab. Cserti Csapó Tibor, tanszékvezető egyetemi docens

10:00-10.30 Plenáris előadás D322-323

Aurore Tirard - Linguistics/Didactics: The challenge of teaching a pluricentric language

10.45- 12.15 Szekció és szimpózium előadások

1.szimpózium 10.45- 12.15

Szimpózium vezető: Székely-Trendl Fanni

D322-323

Opponens: Prof. Dr. Forray R. Katalin

Acél Renátó – Brandt Bianka Mónika – Hajdu Noémi – Kárpáti József: A pszichológiai tőke hatása egy roma szakkollégium egykori hallgatóinak körében

Keresztesy Veronika – Deres Boglárka – Bodnár Barbara Anita: A család szerepe a sikeres életutak és a társadalmi mobilitás támogatásában roma/cigány fiatalok körében

Csonka Dániel – Nagy Vivien – Náray Koppány: Pedagógusok támogató szerepének megjelenése a WHSZ-es diákok iskolai pályafutásában

Drubina Zoltán Gábor – Horváth Gergely: A kortársak szerepének megítélése – Szemelvények a WHSZ 20 évének hallgatói életútjaiból

Lehmann Livia – Heindl Katica – Orsós István: A roma szakkollégiumi támogatások eredményessége

Vita

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

2. szekció – Társadalomtudományok

10.45- 12.15

Szekció vezető: Kádár-Kokas Dóra

D550

Simonyi Sándor Rajmund: Földrajzi tudás mérése - különböző típusú iskolákban

Cserti Csapó Tibor: Cigány mesterségek reprezentációja a köztudatban, a közismereti- és népismereti tankönyvekben

Lakatos Szilvia: A romani nyelv tankönyveinek bemutatása

Borbándi Bálint – Ránics Dániel: A cigányság reprezentációja a középiskolai történelemtankönyvekben – tananyagkritika

Andl Helga: Települések együttműködése - Esettanulmány egy iskolamentési kísérletről

Vita

3. szekció – Nevelésszociológia

10.45- 12.15

Szekció vezető: Laki Tamásné

D105

Ercse Krisztina: Kéz kezet mos - a roma szegregáció, mint az oktatási intézményrendszerben érvényesített osztársadalmi normativitás

Bhavya Chhabra: Trauma and Employees' Mental Health: Another Crisis Brewing Post-Traumatic Growth: A Blossoming Pathway (angol nyelvű előadás)

Lakatos Kristóf: Difference and Predictor of Test Anxiety Between Roma and Non-roma Students (angol nyelvű előadás)

Szászi Brigitta: Az általános iskola felső tagozatos diákjainak véleménye a környezeti nevelésről és fenntarthatóságra oktatásról

Adrian Estrela Pereira: Artistic Research as a Tool to Potentialize Music Education's Social Function in Online Environments

Selena Subasi: Inclusive Education Efforts for the Roma Community in Hungary

Vita

12.15-13.30 - Ebédszünet

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

13.30-15.00 Szekció előadások

4. szekció – Társadalomtudományok

13.30-15.00

Szekció vezető: Cserti Csapó Tibor

D322-323

Orsós Zoltán: Roma nemzetiségi szószóló - derogál vagy reprezentál?

Vidák Gábor: Szerhasználati szokások és problémák a hátrányos helyzetű településeken élő 12-14 éves fiatalok körében

Perge Anna – Rucska Andrea: Egészség (...) kérdések Magyarország egy hátrányos helyzetű térségében végzett átfogó kutatás mentén

Hajnóczky Tamás: Roma interbellum projekt - kutatók, források, aktivisták

Vita

5. szekció – Nyelvészet

13.30-15.00

Szekció vezető: Lakatos Szilvia

D105

Szalai Andrea: Átokhasználat és udvariasság

Rosenberg Máttyás: A Kelet Szlovákiai beás nyelvváltozatok fonológiai és morfológiai sajátosságai

Kresztyankó Annamária: A nyelvi szocializáció kutatásának magyarországi irányzatai

Lovas Anna – Baló András Márton: Igekötős igék és ragozott névmások a déli centrális cigány dialektusokban

Vita

15.00-15.15 Kávészünet

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

15.15-16.45 Szekció és poszter előadások

6. szekció - Társadalomtudományok

15.15-16.45

Szekció vezető: Beck Zoltán

D322-323

Bocsi Veronika: Roma fiatalok önreflexiója - Erőforrások, kockázatok és nemzedéki problémák

Nagygyőryné Kerti Ibolya: Tanulásban akadályozottság - szociokulturális háttér - iskolai érettség

Szabó Henriett: Integrációról másként - Avagy miként járul hozzá az AntRom Filmműhely a romák társadalmi integrációjához

Lovas Kiss Antal: Beszélhetünk-e felelős állattartásról a roma szegregátumokban? A kutya- és macskatartás alternatívái

Biczó Gábor: Magyar-cigány együttélési helyzetek - A "kisvilágok" dokumentumfilm-sorozat koncepciója és gyakorlati értéke

Vita

7. szekció – Nevelésszociológia

15.15-16.45

Szekció vezető: Híves-Varga Aranka

D105

Fazekas Elek: Kisebbségi származás és tanodák

Bozóki Anna: Szövegértés-fejlesztési tapasztalatok egy tanodában

Forray R. Katalin – Kozma Tamás: Mezőtúr cigánysága

Tóth Norbert: Ibrány alapfokú oktatási intézményei és a helyi roma közösség pedagógiai-antropológiai vizsgálata

Markócs-Mezei Tímea: Az SZTE Társadalmi Felelősségvállalás Kompetenciaközpont kutatási programja a dél-alföldi roma/cigány fiatalok jövőképe tématerületén

Vita

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

8. Poszterelőadások	15.15-16.45
Szekció vezetője: Andl Helga	D332

Cserti Csapó Tibor: Az "őshaza" motívum reprezentációja a köztudatban, a közismereti- és népismereti tankönyvekben

Rosenberg Máttyás: Romani szótárak Magyarországon

Hajnáczy Tamás: (Disz)kontinuitás a cigánypolitikában "felszabadulás" vs. Rendeleti folytonosság a koalíciós időszakban

Lakatos Szilvia: A Khetanipe Egyesület Tanoda programja

Vita

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Húsz év óta...

Szimpozium összefoglaló

Szimpoziumvezető: Trendl Fanni

Opponens: Forray R. Katalin

Jelen szimpózium a Wlslocki Henrik Szakkollégium (WHSZ) egykori diákjairól szól. 2022 őszén ünnepelte a szervezet a 20 éves fennállását, melynek apropóján jubileumi találkozót szerveztek a jelenlegi szakkollégisták az egykori diákok számára. Az eseményhez kapcsolódóan komplex kutatási projektet valósítottak meg a szakkollégisták, vagyis 2022 tavaszától kezdve kutatómódszertani kurzusok keretében készültek fel a szervezet és az egykori diákok vizsgálatára. A jelenlegi szakkollégisták a WHSZ-el kapcsolatos eddigi kutatások megismerését követően mikrocsoportokban készítették el kutatási terveiket, melyeknek közös kérdése valójában arra vonatkozott, hogy mit kaptak a végzett diákok a szakkollégiumtól, mi segítette őket iskolai előrehaladásukban, hogyan tudtak megküzdeni a felfelé irányuló társadalmi mobilitás „árával”. A kérdések megválaszolására az életútinterjú tűnt a legmegfelelőbb eszköznek, így a jubileumi találkozó ezen interjúk elkészítésére terepként is szolgált. Az alapsokaság a WHSZ összes egykori tagja, a 2002-2022 közötti időszakban, melyhez a mintavételi keretet a szakkollégium tagjainak listái, névjegyzékek, pályázati dokumentációk adják. Mintavételünk a fellelt 129 egykori tagból hozzáférés-alapú volt, ez alapján 50 fő került be a mintába (22 férfi, 28 nő); a velük készült életútinterjúk részben személyes (28 fő), részben online módon (22 fő) zajlottak, 2022.11.12. és 2023.02.28. között. A szimpóziumban szereplő előadások egy-egy mikrocsoporthoz köthetők, akik különböző szempontokból vizsgálták meg az egyes életútinterjúkat. A mikrocsoportok tagjai az 50 interjú átolvasása után 5-6 interjút választottak ki, melyeket alaposabban elemeztek a saját kutatói kérdéseikhez igazodóan, így a pszichológia töké megjelenése, a család, a pedagógusok és a kortárs csoport támogató ereje került az egyes mikrocsoportok vizsgálati fókuszába. Az előbb bemutatott metódus alól egy mikrocsoport képez kivételt: a tartalomelemző szoftvert használó csoport mind az 50 interjút görcső alá veszi és a szakkollégium eredményességére vonatkozó információkat gyűjtik össze a felvett interjúkból, mely megállapítások segíthetnek a hátrányos helyzetű cigány/roma fiatalokat támogató programok továbbfejlesztésében.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

ACÉL RENÁTÓ – BRANDT BIANKA MÓNICA – HAJDU NOÉMI – KÁRPÁTI JÓZSEF

A PSZICHOLÓGIAI TŐKE HATÁSA EGY ROMA SZAKKOLLÉGIUM EGYKORI HALLGATÓINAK KÖRÉBEN

kulcsszavak: *pszichológiai tőke, roma/cigány diákok, családi támogatás, felsőoktatás*

Előadásunk a Wlislócki Henrik Szakkollégium (WHSZ) 20 éves jubileumán zajlott kutatás eredményeit prezentálja, mely során a szakkollégium egykori hallgatóival készítettünk életútinterjúkat. Tanulmányuk fókuszja az interjúalanyok „én-ereje”, azaz a pszichológiai tőke (Szabó & Fodor, 2020; Varga, Trendl & Vitéz, 2020) hasznosulása a volt szakkollégisták tanulmányai során. A pszichológiai tőke négy alkotóeleme az énhatékonyság, az optimizmus, a remény, valamint a reziliencia, melyek jelenléte kirajzolódni látszik az általunk feldolgozott hat interjúban. A legtöbb esetben a megkérdezett szakkollégista a család első tagja, aki egyetemre vagy akár gimnáziumba jelentkezett, azaz nem volt, aki ebben példát mutatott volna számukra, első generációs értelmiséginek számít. Ennek megfelelően a szülői minta vagy kis mértékben, vagy egyáltalán nem volt jelen, hiszen a szülők nem mindig voltak tisztában a továbbtanulással kapcsolatos információknak. A szülői támogatáshoz hasonlóan a pedagógusok támogató jelenléte is ritkább jelenség a vizsgálatba bevont életutak esetében. Interjúalanyaink nehéz anyagi körülmények között nőttek fel, mely további hátráltató tényezőnek számít. Iskolai továbbhaladásuk belső motivációjukon és kitartásukon múlt, és a hátráltató tényezők ellenére sikeresen elvégezték az egyetemet, így reziliensnek mondhatók (Rayman & Varga, 2015). Feltételezzük, hogy a pszichológia tőke további három eleme is fellelhető az interjúkban, melynek vizsgálata jelenleg is zajlik.

Felhasznált irodalom:

Rayman, J. & Varga, A. (2015). Reziliencia és inklúzió. *Romológia*, 3(10), 10-27.

Szabó, R. K., & Fodor, S. (2020). A pszichológiai tőke fogalma, jelentősége és fejlesztési lehetőségei az iskolában. *Iskolakultúra*, 30(10), 65–82.

Varga, A., Trendl, F., Vitéz, K. (2020). Development of positive psychological capital at a Roma Student College. *Hungarian Education Research Journal*, 10(3), 263-279.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

KERESZTESY VERONIKA - DERES BOGLÁRKA - BODNÁR BARBARA ANITA

**A CSALÁD SZEREPE A SIKERES ÉLETUTAK ÉS A TÁRSADALMI MOBILITÁS TÁMOGATÁSÁBAN
ROMA/CIGÁNY FIATALOK KÖRÉBEN**

Fogalmak: reziliencia, bikulturális szocializáció, család, életút

Előadásunk célja, hogy bemutassuk, hogy a rezilienssé vált fiatalok (Rayman-Varga, 2015) családja mely tőketípusokkal (Varga et al. 2021) vértette fel gyermekeit az életútjuk korai szakaszában. A család, mint elsődleges szocializációs színtér különböző módokon határozhatja meg az egyén rezilienssé válását. Kutatási eredményeinket öt olyan fiatal életútinterjújának elemzésére alapozzuk, akik hátrányos helyzetű, alacsonyan iskolázott szülői háttérrel indulva a felsőoktatásban sikereket értek el. A mintánkból adódóan lehetőségünk nyílt megvizsgálni, hogy a különböző támogató attitűdökkel rendelkező szülők mely tőketípusokkal tudták felvértezni gyermekeiket. (Jimenez et al. 2021) Kutatói kérdéseink arra irányultak, hogy egyes családok különböző tőkeátörökítési folyamatai hogyan befolyásolják a rezilienssé váló fiatalok társadalmi mobilitását és az esetlegesen fennálló bikulturális szocializációval szembeni megküzdési stratégiáit. Megállapítható, hogy a mintában rendelkezésre álló családok kisebb része a gazdasági tőkével, nagyobb része kulturális tőkével, valamint a Bourdieu-féle habitus fogalomnak megfelelően támogatta a később felnőttként felfelé mobilizálást elért gyermekeit. Az interjúk elemzése jelenleg folyik és feltételezzük, hogy a családi támogatás valamilyen formában mindegyik vizsgált személy esetében megjelenik.

IRODALOM

- Forray R., K. (2004). *Életutak – iskolai pályák. Interjúk cigány, roma fiatalokkal*. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia És Nevelésszociológia Tanszék.
- Jimenez, A., Piña-Watson, B. & Manzo, G. (2021). Resilience Through Family: Family Support as an Academic and Psychological Protective Resource for Mexican Descent First-Generation College Students. *Journal of Hispanic Higher Education*, 21(3), 352–363.
- Rayman, J. & Varga, A. (2015). Reziliencia és inklúzió. *Romológia*, 2015(1), 10-27.
- Varga, A. – Vitéz, K. – Trendl, F. (2021) Development of positive psychological capital at a Roma Student College. *HUNGARIAN EDUCATIONAL RESEARCH JOURNAL (HERJ)*, 2020. 10(3), 263–279. DOI: 10.1556/063.2020.00024

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

CSONKA DÁNIEL – NAGY VIVIEN – NÁRAY KOPPÁNY

PEDAGÓGUSOK TÁMOGATÓ SZEREPÉNEK MEGJELENÉSE A WHSZ-ES DIÁKOK ISKOLAI PÁLYAFUTÁSÁBAN

Kulcsszavak: reziliencia, tanár-diák kapcsolat, inklúzió, cigány/roma diákok

A formális szocializációs terek és azok résztvevőinek szerepe roma szakkollégisták életében
Előadásunk célja, hogy egy 2001 óta működő felsőoktatási támogató szervezet példáján keresztül áttekintse a reziliencia (Rayman & Varga, 2015) kialakulását, a bikulturális szocializációval (Fehérvári, 2022) való megküzdést, a tanár-diák kapcsolat szerepét és a diákok akadémiai, szociális fejlődésének támogatásának fontosságát, figyelembe véve a különböző negatív hatások megjelenését többségében hátrányos helyzetű cigány/roma fiatalok körében. Mivel az iskola, mint szocializációs tér jelentős befolyással van a fiatalok életére (Nagy, 2013), ezért fontosnak találtuk ezen aspektus megvizsgálását. Mindezt egy komplex kutatás keretein belül valósítottuk meg, melynek alanyai a Wlislöcki Henrik Szakkollégium már végzett szakkollégistái voltak. Életútinterjúk felvételével, azok elemzésén keresztül kerestük meg a pedagógusok attitűdjeinek és gyakorlatainak hatását a cigány/roma, többségében hátrányos helyzetű tanulóakra. Kutatásunk újszerűsége abban rejlik, hogy húsz év távlatában vizsgáltuk meg széles körben a volt szakkollégisták életútjait, azon belül fókuszálva az oktatási szintekre az óvodától egészen a felsőoktatásig, amelyek kardinális szerepet játszanak a szocializáció folyamatában. A több mint 40 felvett interjú közül 6 darab interjú került bővebb kiértékelésre a fent bemutatott fókuszpontok mentén. Eredményeinkben megjelenik a reziliencia, vagyis sikeres megküzdési stratégiák kialakulása a negatív hatások ellenére, ezzel megcáfolva olyan bizonyított pedagógiai jelenségeket, mint a Pygmalion effektus. Továbbá kimutattuk, hogy az inkluzív iskolai környezet pozitív hatással van a sikeres iskolai előrehaladásra és a társadalmi mobilitásra.

Hivatkozások:

- Fehérvári A. (2022). Journal for Multicultural Education The Role of Teachers' views and Attitudes in the Academic: Achievement of Roma Students. *Journal for Multicultural Education*, 1-10.
Nagy, Á. (2013). Szocializációs közegek. *REPLIKA*, (83), 95-108.
Rayman J., Varga A. (2015). Reziliencia és inklúzió. *Romológia 3. évf. 10. sz.*, 9-28.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

DRUBINA ZOLTÁN GÁBOR - HORVÁTH GERGELY

A KORTÁRSÁK SZEREPÉNEK MEGÍTÉLÉSE – SZEMELVÉNYEK A WHSZ 20 ÉVÉNEK HALLGATÓI ÉLETÚTJAIBÓL

Kulcsszavak: szakkollégium, reziliencia, kortárs csoportok, self-help mechanizmus

Előadásunkban a Wlislocki Henrik Szakkollégium (WHSZ) alumni hallgatóival készült kutatás eredményeit mutatjuk be, fókuszálva a kortárs közösségek szerepére. A WHSZ a zömében hátrányos helyzetű és/vagy cigány/roma egyetemisták számára kíván méltányos szolgáltatásokat (Schaffer & Szemenyei szerk., 2018), egyéni odafigyelést biztosítani (Dunajeva, 2023). A WHSZ mindenkor hallgatói között magas számban találhatóak meg első-generációs értelmiségi útra lépő fiatalok, akik a mobilitásért magas árat fizetnek (Boros, Bogdán & Durst, 2021). Életútjukban számos együttélési/kirekesztési stratégiát (Varga szerk., 2015) fedezhetünk fel, amelyek befolyásolták a válaszadókat. Prezentációnk a 20 éves WHSZ-ről készült kutatáson alapul, amelyben életútinterjúk készültek. Jelen elemzésünk során arra keressük a választ, hogy a kiválasztott életút-interjúkban milyen a mobilitást segítő, illetve gátló kortárs csoportokat, szereplőket fedezhetünk fel. Arra vállalkozunk, hogy szemléltessük a példákon keresztül a kortárs csoportok jelentőségét az életutak alakulásában. A kiválasztott interjúkat témájuk, tartalmuk szerint mutatjuk be. Vizsgálatunk rávilágít arra, hogy a kortársakkal való kapcsolat hozzájárul az életút alakulásához. Eredményeink megerősítik azt is, hogy egy inkluzív környezet támogatása segíti a mobilitást, csökkenti annak árát, hiszen a hasonló háttérű fiatalok megoszthatják egymással élményeiket, nehézségeiket – egymást segítve, saját magukat is támogatják (self-help mechanizmus).

Hivatkozott irodalom:

- Boros, J., Bogdán, P., & Durst, J. (2021). Accumulating Roma cultural capital: First-in-family graduates and the role of educational talent support programs in Hungary in mitigating the price of social mobility. *Szociológiai Szemle*, 31(3), 74-102.
- Dunajeva, J. (2023). University Mentoring Programs during the Pandemic: Case Study of Hungarian Roma University Students. *Social Sciences*, 12: 111
- Schaffer J., & Szemenyei M.(szerk.). (2018). Sikerek és kihívások: A pécsi roma szakkollégiumi program összegzése. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislocki Henrik Szakkollégium.
- Varga, A. (2015). *A nevelésszociológia alapjai*. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislocki Henrik Szakkollégium.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

LEHMANN LÍVIA – HEINDL KATICA – ORSÓS ISTVÁN

A ROMA SZAKKOLLÉGIUMI TÁMOGATÁSOK EREDMÉNYESSÉGE

Kulcsszavak: reziliencia, szakkollégium, társadalmi mobilitás

Előadásunkban a Wlslocki Henrik Szakkollégium (WHSZ) alumni hallgatóival készült kutatás eredményeit mutatjuk be. A roma szakkollégiumok kiemelt célja, hogy a fiatalokat támogassa tehetségük kibontakoztatásában, segítse tanulmányaikat, valamint biztosítsa a roma értelmiségi utánpótlást (Híves, 2019). Lényeges szempont a támogatás során, hogy a szakkollégium keretein belül nyújtott szolgáltatások milyen élethelyzetekre, igényekre adhatnak megoldásokat, válaszokat (Varga, 2017). Kutatásunkban arra vállalkozunk, hogy feltárjuk, a szakkollégiumi támogatás mely aspektusai segítették legjobban a társadalmi mobilitás elérését a volt hallgatók életútja alapján. Kutatói kérdéseink közé tartozott, hogy az egyéni tapasztalatok tekintetében milyen támogatási formák segítik a reziliencia kialakulását, mitől érzik magukat reziliensnek az egyének (Fehérvári & Varga, 2018). A kutatás adatgyűjtési szakasza 2022.11.12. és 2023.02.28. között zajlott. 50 fő került be a mintába (22 férfi, 28 nő), akikkel személyes vagy online módon került felvételre az életútinterjú. Az eredmények megjelenítésére az SPSS program táblázatkezelőit és diagram készítőit használjuk fel. Elsődleges célunk, hogy kutatásunkkal hozzájáruljunk a szakkollégium további eredményes működéséhez, hogy a személyes életutak megismerésén keresztül a jövőben még személyre szabottabb lehessen a szakkollégiumi támogatás.

Felhasznált irodalom:

Fehérvári Anikó – Varga Aranka (szerk.) (2018): Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban. Pécs: PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék Wlslocki Henrik Szakkollégium.
Híves Tamás (2019): Roma szakkollégiumok. In: Új Köznevelés 2019/9-10.
Varga Aranka (2017): Esélyegyenlőségi dimenziók egy roma szakkollégiumban. Autonómia és Felelősség, 1–4. sz., 31–54.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

SIMONYI SÁNDOR RAJMOND

FÖLDRAJZI TUDÁS MÉRÉSE – KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ ISKOLÁKBAN

A 21. században a földrajzoktatás jelentősen megváltozott. Folyamatosan csökkennek az óraszámok, de a megtanítandó, lexikális tudást jelenleg még igényli az érettségi. Kutatásom során azt vizsgáltam, hogy – hogyan fognak különböző típusú iskolákban (N:5) (állami gimnáziumok, magán; gyakorló-; speciális iskolákban (KIP)) alkalmazkodni a változáshoz. Milyen módszereket választanak a földrajzszakos kollegák, annak érdekében, hogy a tanulási folyamat a diákoknak és a tanároknak is élvezhető, s egyben eredményes is legyen. Emellett a diákok véleménye is érdekelt, hogy mi az a módszer és munkaforma, ami számukra megfelelő lenne. Pályakezdő tanárként, fontosnak tartottam, hogy megismerjem az iskolákban folyó munka körülményeit és annak problémáit. Hipotéziseim között szerepel, hogy az oktatásban a változatos módszer és munkaforma alkalmazása hatékonyabb elsajátítást eredményez. Illetve, hogy a diákok elméleti tudása nagyobb, mint a gyakorlati. A kutatás során alkalmaztam a kvantitatív és kvalitatív módszereket is, mint például: megfigyelés (hospitálás), interjú, kérdőív, tanulói attitűd, diagnosztikus felmérés. A tesztet összesen 131 tanuló töltötte ki négy iskolából. A felmérőlap többféle tudásszintű feladatot tartalmazott, amely érintette a földrajz tantárgy főbb kerettantervi témaköreit. A dolgozatok értékelése során megállapítható, hogy azon feladatok megoldása, amely már magasabb reprodukciós vagy alkalmazási tudásszintet igényelt (pl.: ábra elemzés – kiegészítés) volt a legnehezebb a diákok számára. Szignifikáns különbség mutatkozik a kutatásba bevont iskolák között az apák és az anyák iskolai végzettségében ($p < 0,05$). A tudásszintek (ráismerés, megnevezés, reprodukció, alkalmazás) vizsgálódása alapján szintén statisztikai kapcsolat mutatható ki a reprodukciós és az alkalmazás esetén.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

CSERTI CSAPÓ TIBOR

CIGÁNY MESTERSÉGEK REPREZENTÁCIÓJA A KÖZTUDATBAN, A KÖZISMERETI- ÉS NÉPISMERETI TANKÖNYVEKBEN

Kulcsszavak: cigány foglalkozások, roma identitás, közoktatási tankönyvek, népismereti könyvek

A cigányok, romák hagyományos foglalkozásairól, mesterségeiről meglévő mindennapi tudásunk évszázados múltra tekint vissza (*Bencsik, 2010*). A populáris megközelítés szerint ezek részint az őshazából hozott elemek, másrészt a Dél-Kelet-európai térség és a Kárpát-medence népeivel való együttélés során a középkortól kialakult és konzerválódott munkamegosztás termékei.

Miközben kutatók mutattak rá arra, mennyire kimutatható a történelem-gazdaságtörténet-politika változásainak hatására e közösségek gyors helyzetfelismerése és alkalmazkodása az aktuális gazdasági résekhez, nichekhez, s korántsem örök érvényű foglalkozási hagyományokról van szó (*Havas, 1982; Szuhay, 1999, 2015; Piasere, 2000; Formoso, 2000; Kotics 2020*).

Az előadás a szakirodalmi elemzés módszerével azt vizsgálja, hogyan alakult ki ez a populáris tudás a romák mesterségeiről, a tankönyvelemzés módszerével keressük arra a választ, mennyiben támasztják ezt alá a közismereti tankönyvek tartalmi és a népismeret tankönyvei.

„A roma kultúra reprezentációja a tartalomszabályozók, tartalomhordozók körében, valamint ezek fejlesztési lehetőségei” című – 2015-ben végzett – kutatás során azt vizsgáltuk, hogy a közoktatásban a környezetismeret, a természetismeret, földrajz és történelem tantárgyak oktatásához a választható tankönyvek listáján szereplő tananyag-hordozók a cigány, roma népességről tartalmaznak-e olyan releváns információkat, amelyek a NAT, a Kerettantervek, illetve az ezekre épülő helyi tantervek előírásai szerint kötelező elemei lennének az egyes évfolyamok ismeretanyagának. (vö: *Orsós, 2015, 2016; Cserti Csapó, 2016; Andl-Cserti, 2017*) A kutatás során áttekintettük az e témakörben korábban végzett vizsgálatok eredményeit (*Terestyéni, 2004; Balázs et al., 2014; Binder – Pálos, 2016*).

A tankönyvek első vizsgálata nagyon negatív tapasztalatokkal zárult. A választható tankönyvek elvélve tartalmaztak a cigánysággal kapcsolatban információt, s ezek kivétel nélkül vagy pontatlanok, vagy inkább a sztereotipikus gondolkodás elmélyítésének veszélyét rejtették – a vizsgált témakörrel kapcsolatban is. Dacára annak, hogy mindegyik tantárgy alkalmas arra, hogy a tantervekben megfogalmazott nemzeti kisebbségekkel szembeni tartalmi és érzékenyítési elvárásoknak eleget tegyen, a társadalmi elfogadást, a multikulturális szemléletet közvetítse.

A roma népismeret tanításához rendelkezésre álló tankönyvek még inkább a szerzők naiv (*Kocalcsik-Réger, 1995*), a populáris tudományhoz (*Mikos, 2013*) közelebb álló szemléletét tükrözik, s ennek veszélyeiről is szólni kíván az előadás.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

LAKATOS SZILVIA

A ROMANI NYELV TANKÖNYVEINEK BEMUTATÁSA

Kulcsszavak: romani (lovári) nyelv, közoktatás, tankönyv

Az előadás célja, hogy bemutassa a közoktatásban használt romani nyelv tankönyveit és a hozzájuk kapcsolódó munkafüzeteket. A prezentációban röviden bemutatom a magyarországi romani nyelvet, melynek jellemzői között többek között az is szerepel, hogy nem volt írásbelisége, illetve több dialektusa létezik hazai és nemzetközi szinten is. (Lakatos, 2012) Hosszú út vezetett ahhoz, hogy 2023-ban már beszámolhatunk arról, hogy a közoktatásban megjelentek a hiánypótló kiadványok az általános iskola alsó tagozatán és a gimnáziumi oktatásban. A tankönyvek elemzése egyrészt a kerettanterv, másrészt a tankönyvet használó tanulók képességei szempontjából igyekszik feltárni a tankönyvek használhatóságát, hatékonyságát. Az előadás során a tankönyvek fizikai paramétereit követően a kiadványok tartalmát ismertetem, az illusztrációkra is kitérve. A vizsgálat gyakorlati jelentősége, hogy rávilágítsak arra, hogy több tankönyvre és oktatási segédanyagra lenne szükség a romani nyelv eredményesebb oktatásához. Továbbá, hogy felhívjam a figyelmet arra, hogy a romani nyelv területén kiadott tankönyv minden elvárásnak megfeleljen és minden tekintetben jó minőségű legyen, ahhoz több szakember együttes munkájára lenne szükség. (Dárdai- Dévényi- Márhoffer- Molnár-Kovács, 2015) A jövőben ezt a szakmai ajánlást érdemes lesz a romani tankönyvek kiadásánál is szorgalmazni.

Dárdai Ágnes, Dévényi Anna, Márhoffer Nikolett, Molnár-Kovács Zsófia: Tankönyvkutatás, tankönyvfejlesztés külföldön II., Történelemtanítás: Online Történelemdidaktikai Foylóirat(L.) ÚF VI: (1-2)

Lakatos Szilvia 2012. A romani nyelv közösségi használatának és közoktatási helyzetének vizsgálata Magyarországon Doktori (Ph.D) értekezés

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

BORBÁNDI BÁLINT - RÁNICS DÁNIEL

A CIGÁNYSÁG REPREZENTÁCIÓJA A KÖZÉPISKOLAI TÖRTÉNELEMTANKÖNYVEKBEN - TANANYAGKRITIKA

Kulcsszavak: cigány/roma nemzetiség, tankönyvelemzés, történelem, oktatás

Kétségtelenül mindannyian találkoztunk már, jól ismerünk jónéhány cigányokkal/romákkal kapcsolatos előítéletet, sztereotípiát. A felnövekvő generációk gyermekeinek szocializációjában és későbbi világszemléletük kialakulásában rendkívüli fontossága van úgy a családnak, mint az iskolának. Így nem megerülhető az a kérdéskör, hogy vajon a diákok az iskolás éveik alatt, hogyan találkoznak a cigánysággal és milyen információkhoz jutnak velük kapcsolatban. Kutatásunk igyekszik feltárni, hogy a gimnáziumi tanulók történelmi tanulmányaik során milyen mennyiségű és minőségű ismeretre tesznek szert a cigányokkal/romákkal kapcsolatban. Majdnem minden tantárgyba beépíthető lenne cigányokkal/romákkal kapcsolatos ismeretek átadása, de a történelem órákon a legkézenfekvőbb velük foglalkozni, nem véletlen, hogy a történelemtankönyvekben találjuk a legtöbb róluk szóló tananyagtartalmat. Vizsgálatunk kétféle középiskolai történelemtankönyv összehasonlítását tűzte ki céljául, mégpedig abból a megfontolásból, hogy lássuk milyen irányú pozitív vagy negatív változtatások történtek a 2020-as NAT alapján elkészített középiskolai történelemtankönyvekben a 2012-es NAT-on alapuló tankönyvekhez képest. Kutatásunk módszere a 2012-es és 2020-as NAT alapján kiadott 9-12. évfolyamoknak szóló gimnáziumi történelemtankönyvek kvantitatív és kvalitatív összehasonlító vizsgálata. Az elemzésünk során többek között azokra a kérdésekre keressük a választ, hogy a sok esetben pejoratívnak és degradálónak ható „cigány” kifejezés helyett vagy mellett milyen arányban jelenik meg a politikailag korrektebb „roma” kifejezés, vagy hogy a történelemtankönyvek mekkora mennyiségben és minőségben tartalmaznak releváns információkat a cigányokkal/romákkal kapcsolatban. Munkánk végén pedig ismertetjük a saját elképzeléseinket az általunk észlelt hiányosságok, problémák orvoslására.

Felhasznált források:

NAT 2012. és hozzá tartozó történelem kerettanterv

NAT 2020. (Magyar Közlöny 17. száma) és hozzá tartozó történelem kerettanterv

Borhegyi Péter, et al.: Középiskolai történelem tankönyvek a 2012-es és 2020-as NAT-okhoz

Felhasznált szakirodalmak:

ANDL Helga – CSERTI CSAPÓ Tibor (2017): Cigányok, romák reprezentációja a hazai környezet- és természetismeret, illetve földrajz tankönyvekben. In.: Mrázik Julianna (szerk.): A tanulás új útjai. Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete (HERA), Budapest. 28-46.

BINDER Máttyás – PÁLOS Dóra (2016): Romák a kerettantervekben és a kísérleti tankönyvekben. <https://adoc.pub/romak-a-kerettantervekben-es-a-kiserleti-tanknyvekben-tanulm.html> [2022.11.02.]

ORSÓS Anna (2016): Ami a tankönyvben meg van írva... In.: Cserti Csapó Tibor (szerk.): Horizontok és dialógusok 2016: V. Romológus konferencia: Tanulmánykötet. Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs. 9-27.

TERESTYÉNI Tamás (2005): Középiskolai tankönyvek etnikai tartalmai. In.: Neményi Mária–Szalai Júlia (szerk.): Kisebbségek kisebbsége. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Új Mandátum, Budapest. 283-315.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

ANDL HELGA

TELEPÜLÉSEK EGYÜTTMŰKÖDÉSE. ESETTANULMÁNY EGY ISKOLAMENTÉSI KÍSÉRLETRŐL

Kulcsszavak: kistelepülés, kisiskola, helyi társadalom

Esettanulmányunk azon külföldi és hazai kutatások sorába illeszkedik, melyek a (kistelepülési) kisiskolák helyzetével – többek között a fenntarthatóságukkal, eredményességükkel, hatékonyságukkal, méltányosságukkal – foglalkoznak. Az európai, vidéki kisiskolákról szóló szakirodalom fő témái között szerepel a települések iskolafenntartási törekvése, továbbá a települések, helyi közösségek és az iskolák kapcsolata (Chipa, 2022). E tematikus szálakhoz kapcsolódik előadásunk. Vizsgálatunk helyszíne két olyan dél-dunántúli kistelepülés, melyek mindegyikén már évtizedekkel ezelőtt jelentősen csökkent a tanulólétszám, így az ezredforduló előtt egy közös iskolamentési kísérletbe fogtak, melynek eredményeként a mai napig működik iskola mindkét faluban. Célunk volt annak feltárása, hogy (1) melyek a sikeres iskolamentés fő motívumai; (2) az iskolát körülvevő aktuális társadalmi környezet és oktatáspolitikai szándék miként befolyásolta/befolyásolja a működést; (3) a helyi közösségeknek, azok vezetőinek milyen szerepük lehet a helyi érdekek érvényesítésében. Kutatásunk alapvetően kvalitatív jellegű: bár települési és oktatásstatisztikai adatok elemzése is szükségesnek mutatkozott, azonban a módszerek között a félig strukturált interjú dominált, amit dokumentumelemzés és megfigyelés egészített ki. Eredményeink azt mutatják, hogy a kistelepülések – bizonyos feltételek mellett, amennyiben megfelelő erőforrások birtokában vannak – képesek lehetnek az intézményeik fennmaradását és hatékony működését támogatni az állami fenntartói környezetben is. A vizsgált kisiskola és települései – hasonlóan olaszországi kisiskolák körében végzett vizsgálatok tapasztalataihoz – egyfelől a reziliencia és a bezárásokkal szembeni rezisztencia (Corbett – Tinkham, 2014, idézi Chipa – Mangione – Cannella, 2022: 68) jeleit mutatják, másfelől az általunk vizsgált iskolára is jellemző, hogy az időről időre felbukkanó problémákra képes akár határokat is feszegető megoldásokat véghezvinni (Maulini – Perrenaud, 2005, idézi Chipa – Mangione – Cannella, 2022: 68).

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

ERCSE KRISZTA

KÉZ KEZET MOS - A ROMA SZEGREGÁCIÓ, MINT AZ OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZERBEN ÉRVÉNYESÍTETT ÖSSZTÁRSADALMI NORMATIVITÁS

Kulcsszavak: hiánygondolkodás, oktatási szegregáció, roma szegregáció, szelekció, inklúzió

A mainstream közvélekedés szerint a társadalmi hátrányokkal rendelkezők – így a roma gyermekek is – oktatási kudarcaiért nagy részben az oktatási szegregáció a felelős (Kertesi, Kézdi, 2005, 2009). A szegregált intézmények oktatásszociológiai meghatározása kifejezetten a roma tanulói arány alapján kategorizál: gettósodó iskolának a 30% és 50% közötti, gettóiskolának az 50% feletti roma tanulói aránnyal rendelkezőket nevezik (Fejes, 2018, Papp Z., 2021).

Ezzel szemben tudjuk, hogy a) a tanulmányi eredmények és az etnikum között nincs összefüggés (Kertesi, Kézdi, 2013, Papp Z. 2021), b) a társadalmi hátrányok (pl.: fogyatékos, kor, nem) egy része az adott kultúrát jellemző társadalmi konstrukció, melyet az uralkodó normák, értékek és nézetek határoznak meg (Fehérvári, 2015, Nahalka, 2022). Magyarországon a roma szegregációt három okra vezetik vissza: 1. lakossági szegregáció (Kertesi, Kézdi, 2013), 2. törvény által biztosított lehetőségek (Ercse, 2018), 3. a szabad iskolaválasztás joga (Berényi, 2018). Állításunk szerint mindhárom indok mögött az etnokulturalitás áll, míg a valós oktatási magyarázat a kirekesztő pedagógia.

Az előadás esettanulmány-jelleggel, települési OKM adatok másodelemzésével kívánja bizonyítani, hogy az oktatási szegregáció alapvetően a társadalmi előítéletesség és az uralkodó, nem korszerű pedagógiai nézetek miatt jön létre.

Irodalom

- BERÉNYI Eszter (2018) Szabad iskolaválasztás és szegregáció. In Fejes József Balázs, Szűcs Norbert (szerk.) Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged. 57-66.
- ERCSE Kriszta (2018): Az állam által ösztönzött, egyház-asszisztált szegregáció mechanizmusa. In Fejes József Balázs, Szűcs Norbert (szerk.) Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged. 177–199.
- FEHÉRVÁRI Anikó (2015): Társadalmi mobilitás és az iskola. In A nevelésszociológia alapjai. PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék Wlislócki Henrik Szakkollégium Pécs 183- 210.
- FEJES József Balázs (2018): *A deszegregációval kapcsolatos ismeretek és vélemények befolyásolási lehetőségei pedagógusok körében.* In: Fejes József Balázs, Szűcs Norbert (szerk.) Én vétkem: Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged, 111-125.
- KERTESI Gábor, KÉZDI Gábor (2005): Általános iskolai szegregáció, I. rész. Okok és következmények. Közgazdasági Szemle, 0(4), Közgazdasági Szemle Alapítvány (Economic Review Foundation) 317-355.
- KERTESI Gábor, KÉZDI Gábor (2009): Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után.
- KERTESI Gábor, KÉZDI Gábor (2013): Az alacsony iskolázottság reprodukciója Magyarországon Az „OTKA-68523” kutatás szakmai záró beszámolója. http://real.mtak.hu/12013/1/68523_ZJ1.pdf [2023.03.16.]
- NAHALKA István (2022): Oktatás és társadalom. In Falus Iván, Szűcs Ida (szerk.) A Didaktika kézikönyve. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz. Akadémiai Kiadó. Budapest. 61-105.
- PAPP Z. Attila (2021): Roma népesség és oktatástervezés. Educatio 30(2), 242–259

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

BHAVYA CHHABRA

EXERCISE ADDICTION: MENTAL COMMITMENT OR MENTAL DYSFUNCTION?

Key words: exercise addiction, mental health policies, cognitive dysfunction

A healthy exercise regimen is positively construed, recognized and valued at a societal and a personal level. Concomitantly, in some subcultures of sports, the more exercise, the better the results, and the status. However, excessive and obsessive exercise is a type of addiction that many people are unaware of and is unexploited in the scholastic literature. Existing data in this field has been inconclusive in proving that exercise addiction is a dysfunction that requires serious psychological interventions. As a result, neither the Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR) nor the International Classification of Diseases (ICD-10) includes exercise addiction as mental dysfunction. The present paper serves as an informative piece on exercise addiction, delving into its symptoms, measures, theoretical perspectives, and limitations in terms of research gaps, diagnostic tools, and treatments for exercise de-addiction. The paper further proposes potential mental health policies tailored specifically for the population at risk of being diagnosed with exercise addiction.

Recent Publications

Research

Dua, S., & **Chhabra, B.** (2023), Leveraging Digital Health Technologies in the Backdrop of COVID-19: A Meta-Analysis *Handbook of Evidence*. (Routledge) (Book Chapter Accepted)

Chhabra, B., & *Kapadia, S.* (2022), *Mental Health Policies in Queer Community: Are We Doing Enough?*. *Journal of Loss and Trauma*, DOI 10.1080/15325024.2022.2068266

Palit, M. & **Chhabra, B.** (2021). Juvenile Delinquency: Causes and Treatment in (Eds. S. P. Sahni, P. Bhadra) *Criminal Psychology and the Criminal Justice System in India and Beyond*. (Springer Nature) 10.1007/978-981-16-4570-9

Blog Pieces

Chhabra, B. (2022). Cyberfeminism: A 21st Century Outlook, Jindal Institute of Behavioural Sciences (JIBS), O.P. Jindal Global University, <https://jibs.edu.in/cyberfeminism-a-21st-century->

Khetrapal, N. & **Chhabra, B.** (2022). Home-grown Environmental Aesthetics for North India, London School of Economics (LSE), <https://blogs.lse.ac.uk/southasia/2022/04/12/home-grown-environmental->

Biography

Bhavya Chhabra is currently a Doctoral Candidate in the Faculty of Education and Psychology at the Eötvös Loránd University (ELTE) in Budapest, Hungary. She was formerly a Lecturer at the O.P. Jindal Global University, India. She received the Award of Master of Science in Mental Health Studies from King's College London and was felicitated with a Gold Award for her exceptional volunteering services to promote a positive change in the community. This sparked a desire in her to conduct research for the betterment of people. She has also worked enthusiastically with differently-abled people at the South London and Maudsley Hospital, National Health Service (NHS), United Kingdom (UK). Furthering her experience, she has taught Secret of the Winning Mindset: Sports Psychology at the University among various other subjects. Ms Chhabra has also dedicated considerable efforts to empower the masses by actively delivering lectures on mental health. She also serves as a reviewer for several peer-reviewed journals. **Email:** bhavyac@student.elte.hu

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

**ADRIAN ESTRELA PEREIRA - NOURHANE SNANI - EKATERINA KONOPLEVA - BYAMBASUREN
NYAMKHUU - JEHAN ALGHNEIMIN - BRASILENA G. PINTO TRINDADE**

**ARTISTIC RESEARCH AS A TOOL TO POTENTIALIZE MUSIC EDUCATION'S SOCIAL FUNCTION IN
ONLINE ENVIRONMENTS**

Keywords: Learning Outcomes; Artistic Research; Music Education; Minority Groups' music

Abstract:

The establishment of Learning Outcomes (LO) motivated changes in diverse educational areas. By focusing on students, the LO' mindset sets the ground for the application and evaluation of different methodologies. Scholars with different backgrounds have agreed on the function of education in the promotion of democratic societies. Particularly in contexts in which social interaction is limited (as in COVID-19 pandemic situation), the impact of raising-awareness' initiatives is harmed, increasing the need for activities that prevent and address discriminatory practices. Considering the relative absence of music education materials based on under-represented groups' music, this study has as its main aim to discuss the possibilities provided by the Artistic Research Methodology (ARM) as tools to deal with the hindrances created by the implementation of online education scenarios. In this direction, the following investigation applies the qualitative document analysis methodology to identify, examine and select scientific materials that can contribute to the developed discussions and reflections. The conclusions suggest that the implementation of the artistic research methodology can support the establishment of materials and methods that are able to properly deal with the challenges enforced by the necessity of online educational environments and, at the same time, reach appropriate Learning Outcomes.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

LAKATOS KRISTÓF

DIFFERENCE AND PREDICTOR OF TEST ANXIETY BETWEEN ROMA AND NON-ROMA STUDENTS

Key words: Self-determination theory, specific anxiety theory, school performance

Among many reasons of the differences in school performance between roma and non-roma students, it is argued that test anxiety in context of specific anxiety theory is related to test results in schools. Anxiety is also one of the affective factors which usually significantly higher in marginalised groups. Synthesizing the Self-determination theory of motivation and the Specific Anxiety theory of test anxiety, it is argued that through motivation and test anxiety, school performance can be increased. It is argued that the difference of the average of test anxiety between roma and non-roma population is significant. Comparing the results of 104 non-roma participants (43 women, 60 men ageM=24.63, ageSD=8.44 on Children Test Anxiety Scale (CTAS) with the results of 194 roma participants (89 women, 105 men ageM=35.31, ageSD=11.70) on Trait Anxiety inventory (TAI), using the latter sample as a reference, the results are the followings. For women, (Hypothesis 1- H1): $t(59)=-1.19$, $p=.24$, rejected, for the men H2: $t(42)=-2.77$, $p<.01$, accepted- the average difference had been shown among men. Test anxiety is predicted by motivation measured by Basic Psychological Needs for Satisfaction and Frustration Scale (BPNSFS), H3: $F(1,103)=13.11$, $P<.001$, $R_{Adj}^2=.11$, accepted. The results suggests that among roma and non-roma men, test anxiety differs significantly, but in the case of women, not. Motivation may predict test anxiety. Possible explanations and future steps were presented.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

SZÁSZI BRIGITTA

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA FELSZŐ TAGOZATOS DIÁKJAINAK VÉLEMÉNYE A KÖRNYEZETI NEVELÉSRŐL ÉS FENNTARTHATÓSÁGRA OKTATÁSRÓL

Kulcsszavak: általános iskola felső tagozata; környezeti nevelés; fenntarthatóság;

Kutatásommal az volt a célom, hogy felmérjem a fenntarthatóságra és a környezettudatosságra nevelés eredményességét az általános iskola felső tagozatos diákjainak körében. A mérést Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megye területén végeztem el online kérdőív segítségével, amelyben nyitott és zárt kérdések egyaránt voltak. Továbbá alkalmaztam szelektív, skála- és saját véleményen alapuló válaszlehetőségeket is.

Kitűzött célom, a diákok iskolai és az otthoni környezeti nevelés által formált attitűdjéről egy átfogóbb, pillanatnyi helyzetjelentést adni. Igyekeztem feltérképezni, hogyan valósul meg a környezeti nevelés és a fenntarthatóságra oktatás a különböző tantárgyak esetében, illetve a tantárgyi koncentráció függvényében. Havast idézve „A fenntarthatóságra neveléshez meg kell érteni az ember és a környezet kölcsönös összefüggéseit és egymásrataltságot” (HAVAS, 2001:39). Az iskolai környezetben túl, igyekeztem feltérképezni, hogy a tanulók és családjaik, hogyan élik mindennapi életüket, egy változó környezeti hatásokkal teli világban.

A felmérésben 187 fő vett részt. Eredményként egy pillanatnyi képet kaptam az eljövendő generáció környezeti attitűdjének állapotáról az általános iskola felső tagozatosainak körében, s annak hiányos elemeiről. Arra a megállapításra jutottam, hogy a lexikális ismeretek erősebbek, mint a gyakorlatban való megvalósulásuk. A tanulókat érdeklik a környezeti problémák és tájékozódnak is azokról, de a mindennapi életüknek nem feltétlenül képezi részét a környezettudatos cselekvés.

IRODALOM

HAVAS Péter (2001): A fenntarthatóság pedagógiája II. Új Pedagógiai Szemle, 51, 10. szám. 39–50.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

SELENA SUBASI

INCLUSIVE EDUCATION EFFORTS FOR THE ROMA COMMUNITY IN HUNGARY

Keywords: inclusive education, Roma minority in Hungary, policies and programs, educational equity

The article provides a comprehensive review of policies and programs related to inclusive education in Hungary, with a focus on the Roma community, who face significant social and economic disadvantages. The study analyzes the government's efforts to promote inclusive education and reduce disparities in educational access and outcomes by drawing on various sources, including official documents, reports, and data from Hungarian government agencies, the European Union, international organizations, and non-governmental organizations. The review identifies key policies and initiatives, such as the National Social Inclusion Strategy, the "Making Things Better for our Children!" National Strategy, and the Integrated Pedagogical System, which have contributed to improving access to education and reducing early school leaving.

The article also examines several programs and initiatives established to promote educational equality and inclusion for marginalized groups, such as the PÉCS Gandhi Foundation Grammar School and Boarding Facility, the Sure Start Program, the Hungarian Public Foundation for the Roma ('MACIKA') scholarship program, the 'On the Road' ('ÚTRAVALÓ') Scholarship Program, and the ARANY JÁNOS Talent Fostering Program. These programs have been effective in increasing educational mobility and opportunities for disadvantaged students in Hungary, demonstrating the government's commitment to addressing educational inequalities faced by marginalized communities, particularly the Roma.

Despite limitations, these initiatives are good examples for other countries seeking to promote inclusive education and equity. The review concludes that more needs to be done to address disparities in educational access and outcomes, especially for marginalized groups. The study provides valuable insights for policymakers, educators, and researchers working towards achieving educational equity and inclusion in Hungary and beyond. By continuing to prioritize inclusive education and equity, the governments can create a more just and inclusive society where every child has the opportunity to succeed.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

ORSÓS ZOLTÁN

ROMA NEMZETISÉGI SZÓSZÓLÓ: DEROGÁL VAGY REPRESENTÁL?

Kulcsszavak: roma nemzetiségi szószóló, alkotmányjog, választás, cigányság, képviselet

Kutatásomban a roma nemzetiségi szószóló intézmény alkotmányjogi létjogosultságát kívánom bemutatni a 2022-es választások eredményének tükrében. A szószólói intézmény dogmatikai hátterére csak röviden térek ki, mivel ezt már korábban a szakirodalomban mások részletesen megtették. Tanulmányomban inkább a „miért” -ekre és a „hogyan” -ra kívánom a hangsúlyt helyezni, mivel a roma nemzetiségek parlamenti részvétele, illetve annak jelenlegi hiánya számos megválaszolatlan kérdést hagy maga után.

Törvényi határidőt túllépve a romák nem szavazhattak a 2022-es választások nemzetiségi listájára (nem volt kire), és még szószólójuk sem lett a parlamentben. Felmerül a kérdés, hogy mi az oka annak, hogy nem élt a lehetőséggel a cigányság? A rendszer hibája vagy a cigány vezetők nem alkalmasak a roma reprezentációra? Mi a következménye és milyen üzenetet hordoz magába a parlamenti nemzetiségi szószóló hiánya a jövőre nézve? A tanulmány bemutatja a nemzetiségi szószóló intézmény kialakulásának körülményeit, illetve rávilágít a szószólói intézményt megillető hatáskörök lényeges különbségére az országgyűlési képviselők jogállásához viszonyítva. Az előadás konkrét példákkal illusztrálja a roma nemzetiségi szószóló eddigi tevékenységét, valamint vizionálja a roma nemzetiségi szószólói intézmény hiatusának következményeit.

A tanulmány nem a nemzetiségi képviselő munkásságát értékeli, hanem a már több mint 10 évnyi gyakorlatra vonatkozó következtetéseket kívánja levonni.

Dr. Orsós Zoltán, jogász, KRE-ÁJK-DI Ph.D hallgató

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

PERGE ANNA - RUCSKA ANDREA

**EGÉSZSÉG (...) KÉRDÉSEK MAGYARORSZÁG EGY HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÉRSÉGÉBEN VÉGZETT
ÁTFOGÓ KUTATÁS MENTÉN**

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, életkörülmények, egészség

A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű térségekben élők életkörülményeinek, a depriváltságnak, az esetleges társadalmi kirekesztődésnek az egészségkultúrára, egészségmagatartásra - így az egészségre is - gyakorolt hatásainak feltérképezését különböző aspektusból szükséges megvizsgálni.

A Miskolci Egyetem Egészségtudományi Karának munkatársai egy hátrányos helyzetű térségben végzett többéves átfogó kutatásban, 25-25 település bevonása mellett, célul tűzték ki a térség lakosságának körében az egészségi állapot felmérését, a Kar missziójának tekinti a régióbeli lakosság preventív egészségfejlesztésének előmozdítását. A regisztrált adatokon túl kérdezőbiztosok segítségével felvett kérdőívekkel és egy munkacsoport által koordinált szűrőprogrammal nyert adatok eredményeire támaszkodva kívánják meghatározni a jobb életminőség támogatását célzó lehetséges beavatkozási pontokat.

Számos kérdés megválaszolása indokolt, mint hogy „a hátrányos helyzet miként hathat a gyermeklakosság egészségi állapotára” vagy „melyek a rizikófaktorok csökkentésének lehetőségei felnőttkorban”.

A tanulmány a Tématerületi Kiválósági Program 2021 – Nemzeti kutatások alprogram keretében, a TKP2021-NKTA-22 azonosítási számú Creative Region III. projekt részeként, az NKFIH támogatásával valósult meg.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

VIDÁK GÁBOR

SZERHASZNÁLATI SZOKÁSOK ÉS PROBLÉMÁK A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TELEPÜLÉSEKEN ÉLŐ 12-14 ÉVES FIATALOK KÖRÉBEN

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, szegregált élethelyzet, hátrányos helyzetű fiatalok szerhasználati problémák, új pszichoaktív szerek

Az Új típusú Pszichoaktív Szerek (ÚPSZ) megjelenése és gyors terjedése a vidéki szegregátumokban élők szerhasználati szokásaira és függőségek kialakulására komoly hatással van. Nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy a mélyszegénységben, szegregált és marginalizált élethelyzetben élő társadalmi csoportok kitettsége ezeknek a szereknek jóval magasabb (Csák, et. al, 2020).

A vizsgált települések Kömlő (Hevesi Járás), Sárosd (Székesfehérvári Járás), Somogyzentpál (Marcali Járás), Kémes (Siklói Járás) közül három község a 105/2015. (IV. 23.) és 106/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerinti kedvezményezett települések és járások kategóriájába tartozik, mely területeket korábban hátrányos helyzetű kistérségként definiáltak (Szécsi, Sik, 2016).

A vizsgált területeken többségében hátrányos helyzetű, roma származású 12-14 év közötti fiatalokat kérdeztem meg online kérdőív segítségével. Az érintett települések mindegyikén megvalósult az EFOP-1.6.2 azonosítószámú „Szegregált élethelyzetek felszámolása komplex programokkal” című projekt, melynek keretében több, a szerhasználati problémákra irányuló fejlesztő programot tartottak. A kutatás eredményei egyes területeken átfedésben vannak a nemzetközi tapasztalatokkal, azonban számos eltérés mutatkozik a szerhasználati kultúrával, illetve a különböző pszichoaktív szerek ismeretével kapcsolatban.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

HAJNÁ CZKY TAMÁS

ROMA INTERBELLUM PROJEKT – KUTATÓK, FORRÁSOK, AKTIVISTÁK

Kulcsszavak: történelmi források, „roma hangok”, „visszabeszélés”

Előadásomban az Európai Kutatási Tanács által támogatott *Roma Interbellum - Roma Civic Emancipation Between The Two World Wars* című nemzetközi kutatás során feltárt forráscsoportok bemutatására és elemzésére törekszem. Továbbá az újonnan feltárt történelmi forrásokat elhelyezném az eddig ismert dokumentumok által teremtett diskurzusban, kitérve a kutatói pozíciókra. A fókusz a 19. század végétől a második világháború kitöréséig a cigányzenészek önszerveződésére, valamint az úgynevezett „kóborcigány kérdésre” helyeződne, az összehasonlítás végett. Míg az előbbi esetben a cigányok aktív szereplőként, sorsuk kovácsaként jelentek meg, addig az utóbbi esetben passzív, a sorstalanságuk elszenvédőiként mutatkoztak meg. Magyarországon a roma mozgalom geneziséjét jelentő, cigánymuzsikus szervezetek anyagi és kulturális érdekeikért szálltak síkra, az önszegélyezéssel kapcsolatban hoztak intézkedéseket és fogalmaztak meg tervezeteket, lapokat indítottak, zeneiskolát alapítottak, illetve egy cigány múzeumnak a vágyálma is felreppent köreikben. A feltárt források egy része, amiből az imént említett kép kirajzolódott, cigányokhoz, vagy cigányok által alapított egyesületekhez kötődtek. A „kóborcigányokkal” kapcsolatos közegészségügyi, rendészeti, vagy letelepítési rendeletek a cigányok feje fölött íródtak, éppúgy ahogy a róluk szóló lokális szintű hivatali irattermékek.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

SZALAI ANDREA

ÁTOKHASZNÁLAT ÉS UDVARIASSÁG

Kulcsszavak: szociopragmatika, kapcsolati rítus, viszonyulás, nyelvi udvariasság, kínálás/átok

Az előadás az átokhasználat társas és interakciós funkcióit vizsgálja a meghívás és kínálás kontextusában erdélyi gábor roma közösségekben. Míg a nem roma társadalom romákkal kapcsolatos sztereotípiái az átokhasználatot gyakran a nyelvi agresszió megnyilvánulásának vélik, a roma közösségekben az átkok kimondása számos kontextusban nem csupán társadalmilag elfogadott, hanem bizonyos helyzetekben elvárt, sőt udvariasnak tekintett interakciós stratégia. Az előadás egy olyan hétköznapi helyzet, a kínálás interakciós mintáit vizsgálja, amelyben az átok társas értelemben konstruktív, a szociabilitás és a tisztelet jelzése. A meghívás/kínálás rendszerint egy több párszekvenciából álló intenzív rituális (KÁDÁR 2017) egyezkedés. A vendéglátó - a vendég udvarias vonakodására adott reakcióként - többször megismétli a kínálást, önmagára, családtagjaira (vagy egyes helyzetekben a beszédpartner családtagjaira) vonatkozó feltételes átkokkal nyomatékosítva azt. Spontán interakciókat elemezve bemutatom az átkok komplex szerepét: azok olyan multifunkcionális interakciós eszközök, amelyek egyszerre szolgálnak az interakcióhoz, valamint a beszédpartnerhez való viszonyulás és a beszélői pozíció jelzésére (JAFFE 2009). Ezzel összefüggésben jobban megérthetjük azt, hogyan lehetnek az átkok a kapcsolati munka (pl. a nyelvi udvariasság) hatékony eszközei a romani társalgásban.

Hivatkozások

JAFFE, A. szerk. (2009): *Stance: Sociolinguistic perspectives*. Oxford Univ. Press, Oxford

KÁDÁR, D. (2017): *Politeness, Impoliteness and Ritual: Maintaining the Moral Order in Interpersonal Interaction*. Cambridge Univ. Press, Cambridge

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

ROSENBERG MÁTYÁS

A KELET-SZLOVÁKIAI BEÁS NYELVVÁLTOZATOK FONOLÓGIAI ÉS MORFOLÓGIAI SAJÁTOSSÁGAI

Kulcsszavak: beás, román nyelv, dialektológia, etnicitás, nyelvészeti terepmunka

A beások heterogén csoportjai a román nyelv különböző erősen veszélyeztetett konzervatív alváltozatait beszélő kisebb közösségek, amelyek Közép- és Délkelet-Európa egyes területein élnek. Előadásomban elsőként összefoglalom azokat a kutatástörténeti kérdéseket, melyek a kelet-szlovákiai beásokkal kapcsolatosak és rámutatok, hogy a meglévő információink elenyészőek. Írásom fókuszában azok a nyelvi adatok állnak, melyeket az elmúlt évtizedben végzett dialektológiai terepmunkám révén nyertem. A Szlovákiában rögzített hanganyag körülbelül 20 órát tesz ki, az interjúk 2013 és 2018 között készültek 21 fő résztvevővel 10 településen. Bemutatom a szláv és magyar kölcsönzések rendszerét, vizsgálok egyes hangtani és morfológiai kérdéseket és összehasonlítom más, szlovákiai és magyarországi nyelvváltozatokkal. A nyelvi rendszerük jellemzői alapján egyértelműen önálló nyelvváltozatnak tekinthető a beás nyelvváltozatok között, melyben rendkívül sok óromán konzervatív forma megőrződött, köszönhetően annak is, hogy Szlovákiában a beás nyelvváltozatokat csak lokális közösségekben, szóbeli kommunikáció során lehet elsajátítani, intézményes oktatás nincs, az írásbeliség nem alakult ki. Amellett érvelek, hogy a kelet-szlovákiai beás nyelvváltozatok közeli rokonok a kárpátaljaiakkal, számos szláv (szlovák, ruszin, esetleg ukrán) és magyar elem gazdagította a nyelvváltozatukat. Előadásommal egy máig közel ismeretlen etnikai csoport nyelvi valóságának rövid bemutatásával kívánok hozzájárulni.

COTEANU, Ion (1961): *Elemente de dialectologie a limbii române*. Editura Științifică, București.

KOVALCSIK Katalin (1994): Beások a felvidéken. *Amaro Drom*, IV/11: 24.

OKRUCKÝ, Juraj (1964): U majstrov sekery (o slovenských korytároch). *Umění a řemesla*, 191–196.

STANO, Pavol (1965): Korytárska výroba rumunsky hovoriacich Cigánov na východnom Slovensku. *Slovenský národopis*, roč. 13. 549–569.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

KRESZTYANKÓ ANNAMÁRIA

A NYELVI SZOCIALIZÁCIÓ KUTATÁSÁNAK MAGYARORSZÁGI IRÁNYZATAI

Kulcsszavak: nyelvi szocializáció, cigány gyermeknyelv, szociokulturális nyelvészet

Előadásom a szociokulturális nyelvészet (Bucholtz–Hall 2008) elméleti keretét alapul véve tekinti át a magyarországi nyelvi szocializációs kutatások azon típusait, melyek cigány gyermekek és gondozóik hétköznapi nyelvi gyakorlatait vizsgálják. Az elmúlt évtizedek hazai nyelvészocializáció-kutatásait elméleti és gyakorlati szemléletmódjuk mentén három különböző: 1) kompenzáció elvű, 2) beszédmódkülönbség-tudatosítás elvű, 3) valamint interpretatív gyakorlat elvű kategóriába sorolom a skála mint értékelés középpontba állításával. A kategóriákat nyelvszemléletük és kutatói pozíciójuk szerint különítem el. Az előadás során megjelenő etnográfiai szemlélet a skála ('scale' Blommaert 2007) mint a hierarchia vertikális metaforája koncepcióján keresztül elemzi a nyelvi gyakorlatokat. A skála kulcsfontosságú társadalomelméleti fogalom; míg a hagyományos szociolingvisztikai regisztereket a nyelvi eloszlás, terjedés, áramlás horizontális metaforái dominálják, a skála vertikális metafora (Blommaert 2007). Ezáltal célozom annak bemutatása és bizonyítása, hogy minden értelmezés keretét az interpretatív közösségek biztosítják, melyek nem *a priori* definiált rétegek vagy csoportok, hanem az a bármekkora méretű és bármilyen összetételű, formális vagy informális szerveződésű csoport, amelynek tagjai valamilyen dolgot adott időben és kontextusban azonos módon értelmeznek (Boglar 2005: 30). Az általam elkülönített kategóriák bemutatásán keresztül célozom annak bemutatása is, hogy a szocializációs kutatások milyen ívet rajzolnak fel a nyelvi hátrány koncepciójától egészen odáig, hogy a nyelvi különbséget színterekhez köthető nyelvi gyakorlatok konfliktusaiként értelmezzék, ezáltal pedig rámutatni arra, hogy a nyelvi különbségek gyakorlat-elvű értelmezése a társas gyakorlatok átalakulásához is vezethet.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

LOVAS ANNA – BALÓ ANDRÁS MÁRTON

IGEKÖTŐS IGEK ÉS RAGOZOTT NÉVMÁSOK A DÉLI CENTRÁLIS CIGÁNY DIALEKTUSOKBAN

Kulcsszavak: romungró, igekötős ige, ragozott névmás, nyelvi kontaktus

Előadásunk azt a déli centrális cigány dialektusokban megfigyelhető jelenséget járja körül, hogy az igekötős igét és ragozott névmást tartalmazó, semleges szórendű mondatokban a névmás beékelődik az igekötő és az ige közé. Kutatásunkban nem-vend (romungró) és vend forrásanyagot is feldolgoztunk.

Megfigyelésünk szerint erős hajlam van a ragozott névmások beékelésére: az elemzett szövegek alapján a vizsgált nyelvváltozatokban kb. 80%-os az igekötő – ragozott névmás – ige szórend aránya az igekötő – ige – ragozott névmás sorrendhez képest.

Ez a mintázat azért váratlan, mert nem illeszkedik sem a romani hagyományos ige – (névmási) tárgy, sem a tárgyként nem névmást tartalmazó igekötősige-szerkezetek igekötő – ige – tárgy szórendjéhez. Eltér a magyarországi cigány változatokra kontaktushatást gyakorló magyar nyelv szórendjétől is, melyet más környezetben (pl. igekötős igét tartalmazó segédigés szerkezetek) a déli centrális változatok rendszerint követnek.

A ragozott névmások helyzete párhuzamba állítható a főnévi igenevet képző *te* partikuláéval, mely szintúgy az igekötő és a főige közé kerül. Elméletünk szerint a névmások a *te* analógiájára kerülnek az igekötős ige belsejébe. Ez arra utal, hogy a jelenség belső fejlődés révén alakult ki, melynek során e szerkezet más, morfológiailag vagy szintaktikailag hasonló szerkezetekhez idomult. Ez új szempontokat kínálhat a romanira gyakorolt kontaktushatás vizsgálatában.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

BOCSI VERONIKA

ROMA FIATALOK ÖNREFLEXIÓJA – ERŐFORRÁSOK, KOCKÁZATOK ÉS NEMZEDÉKI PROBLÉMÁK¹

Kulcsszavak: roma fiatalok, jövőkép, önreflexió

A Magyar Ifjúság Kutatás 2020 adatbázis feldolgozásán alapuló, legutóbb megjelent kötet fiatalok nemzedéki önreflexióját tárja fel, és tíz érzékelt problémakörre fókuszált (pl. bizonytalanság, anyagi nehézségek, baráti kapcsolatok hiánya – PILLÓK & SZÉKELY, 2022). A kötetben a roma/cigány kisebbségre ugyanakkor nem történik utalás. Nemzedéki problémákat feltáró elemzések a nemzetközi szakirodalomban is ismertek (MCLENNAN, 2022; BARSALLO ÉS MENDOZA, 2022). Az előadás célja, hogy az etnikai identitás kategóriáját beemelve a terület hazai vizsgálatába. Előadásunkban a témát némileg kibővítve három kérdésblokkra fókuszálunk: a jelenlegi élethelyzettel való elégedettséget leíró, a korcsoportban érzékelt legfontosabb problémákat feltáró, illetve a lehetséges jövőbeni kríziseket feltérképező kérdésblokkokra.

A kutatás mintájában a roma identitását 293 fő vállalta fel. Az általunk használt technikák főkomponens-elemzés, variancia-analízis és kereszttáblás elemzés voltak. Az 'elégedettség főkomponens' értéke a roma almintában szignifikánsan alacsonyabb volt, tételenként különösen nagy eltérések az életszínvonal és az anyagi helyzet esetén mutatkoztak. Az észlelt generációs problémák között a roma fiatalok a kapcsolati beágyazottság és a céltalanság itemeit kevésbé, az elszegényedést, droghasználatot és a bűnözést sokkal inkább tartották relevánsnak. A 'krízis' főkomponens esetében nem volt eltérés az etnikai identitás mentén, de két tétel alacsonyabb átlagot kapott a roma almintában – ezek egyike a klímaváltozás volt.

BARSALLO Gabisel & Mendoza, Elisa (2022): Enough Crises to Choose from: The Perceived Sense of Crisis in Panama. *Social Sciences*, 11, 8. szám, 339.

MCLENNAN, Marsh (2022): The Global Risk Report 2022. World Economic Forum, Cologne, Switzerland.

PILLÓK Péter & SZÉKELY Levente (szerk.): Kívánj tized! A magyarországi fiatalok nemzedéki önreflexiója és jövőképe. Nemzeti Ifjúsági Tanács Szövetség, Budapest.

---

¹ Az adatbázis használati jogát a Társadalomkutató Kft. bocsátotta rendelkezésemre. Az adatok forrása a Magyar Ifjúság Kutatás 2020.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

NAGYGYÖRYNÉ KERTI IBOLYA

TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTTSÁG-SZOCIOKULTURÁLIS HÁTTÉR-ISKOLAI SIKERESSÉG

Kulcsszavak: tanulási akadályozottság, halmozottan hátrányos helyzet, szociokulturális háttér

Az előadás célja, hogy bemutassa tanulásban akadályozottság és a szociokulturális háttér összefüggéseinek jelentőségét. Az előadás kísérletet tesz arra, hogy kiemelje a pedagógusi professzió, szemlélet mennyire befolyásolja a tanulásban akadályozott gyermekek iskolai sikerességét a köznevelés rendszerében.

Az oktatás eredményessége, színvonala, nagy hatást gyakorol az egyén későbbi életútjára. Az iskola első éveiben a korai diagnosztizálás felismerésben a pedagógusoknak, a gyógypedagógusoknak vitathatatlanul nagy szerepe van.

A tanulási akadályozottság elsősorban az iskolai tanulási helyzetekben megmutatkozó probléma, amely többnyire a beiskolázást követően jelentkezik. A tanulási korlátok jelenléte változó és változtatható állapot, a kiváltó okok feltárásával kedvező irányú befolyásolásával, részben megelőzhető, részben mérsékelhető. Az előadás szekunderkutatásra épül, mellyel fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy több ok eredményeképpen nagyon sokféle tanulási probléma alakulhat ki. A halmozottan hátrányos környezetben élő gyermekek tanulási képessége óriási differenciát mutat a jobb életkörülmények között élő társaikkal szemben. A tanulásban akadályozott gyermekek nagy százaléka szociálisan hátrányos környezetből kerül az iskolapadba. Nagyon fontos, az intenzív pedagógiai fejlesztés, a helyes tanulási módszerek megválasztása és a szociális hátrányok csökkentése.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

SZABÓ HENRIETT

**INTEGRÁCIÓRÓL MÁSKÉNT: AVAGY MIKÉNT JÁRUL HOZZÁ AZ ANTROM FILMMŰHELY A
ROMÁK TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJÁHOZ**

Kulcsszavak: integráció, dokumentumfilm, jó gyakorlat

A hátrányos körülmények közül a felsőoktatási környezetbe érkező roma származású fiatalok sikeres diplomaszerezést követően pályakezdő értelmiségiként számtalan nehézséggel szembesülnek. Társadalmi érvényesülésük és mobilitásuk sok akadályba ütközik. A társadalmi integráció a többségi normák szerinti beilleszkedési gyakorlat, amely egyúttal a saját lokális környezet értékvilágtól történő eltávolodást is jelent.

A témában végzett kutatások alapján a roma fiatalok többsége, mintegy a két társadalom – a saját szociokulturális kibocsátó közege és a többségi környezet – közé szorulva sajátos liminális léthelyzetben találja magát. Míg a többségi fiatalok esetében zökkenőmentesen végbemegy a társadalmi mobilitás, addig kisebbségi sorstársaik jóval nehezebben érvényesülnek.

Az előadás keretében az AntRom filmműhelyben tevékeny kulturális antropológusok munkájának eredményeiről, a témához kapcsolódó dokumentumfilmekről esik szó. Célunk a tereptapasztalatokon és esetelemzéseken keresztül rávilágítani a jelenség általános összefüggéseire és társadalmi jelentőségére.

Ennek érdekében a *Kik vagyunk és miért...?* filmsorozat bemutatására helyezzük a hangsúlyt, amelyben egyéni életutakon keresztül hátrányos helyzetű roma emberek esélyeinek az antropológiai szemléletű dokumentumfilm eszközével történő megközelítésére, valamint élethelyzeteik vizuális elemzésére mutatunk példákat.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

LOVAS KISS ANTAL

BESZÉLHETÜNK-E FELELŐS ÁLLATTARTÁSRÓL A ROMA SZEGREGÁTUMOKBAN? A KUTYA- ÉS A MACSKATARTÁS ALTERNATÍVÁI

kulcsszavak: kutyatartás, macskatartás, szegregátumok, felelős állattartás

Előadásomban roma telepeken tapasztalt kutya és macskatartási szokásokat veszek górcső alá. Napjainkban a felelős állattartás és az állatvédelem előtérbe kerülésével, gyakran merül fel, hogy egyes cigány közösségekben az ott élő kutyák és macskák tarthatatlan körülmények között élnek. Az állatvédő civil szervezetek képviselői gyakran járnak el roma telepeken állatkínzás, állatviadalok vagy nem megfelelően tartott állatok miatt. Kétségteljesen vannak olyan roma telepek, ahol nem a többségi társadalomban elfogadott kutya- valamint macskatartási gyakorlat valósul meg. Különösen az ebek esetében jelent gondot az a kutyatartást szabályozó jogalkotás, amely abból indul ki, hogy a kutyák a gazdáik birtokában vannak így az ebtartás a tulajdonosokon keresztül szabályozható. Számos roma telepen azonban nem beszélhetünk az ott élő ebek birtoklásáról, azaz a kutyáknak gyakran nincs gazdája, az emberek nem, vagy csak alkalmasszerűen gondoskodnak az egyes példányokról, az állatok fajtársi kapcsolatai szabadok és az emberekhez fűződő viszonyuk laza. Előadásomban az egyes roma csoportok között elterjedt kutya- és macskatartás eredőit és jellemzőit értelmezem.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

BICZÓ GÁBOR

MAGYAR-CIGÁNY EGYÜTTÉLÉSI HELYZETEK: A „KISVILÁGOK” DOKUMENTUMFILMSOROZAT KONCEPCIÓJA ÉS GYAKORLATI ÉRTÉKE

Kulcsszavak: magyar-cigány együttélés, társadalmi integráció, lokális etnikai közösségek, antropológiai film

Az AntRom filmműhelyben az elmúlt néhány évben egy kilenc epizódból álló antropológiai személetű dokumentumfilmsorozatot készítettünk. A filmek célja, hogy betekintést nyújtsanak a mai magyar perifériális lokális közösségek együttélési viszonyaiba. A választott színterek mindegyike esetében a magyar és cigány helyi társadalmak kapcsolata az eseti körülmények függvényében különböző együttélési stratégiákkal jellemezhető.

Az előadás betekintést nyújt abba a folyamatba, ahogy a filmekben keresztül a szerzők a kisebbségi társadalom és a többségi közösség kapcsolatainak értelmezése szempontjából a partikuláris és szituatív megközelítés jelentőségét hangsúlyozzák. A filmsorozatban bemutatott lokális színterek Kisköre, Tiszalök, Hajdúdorog, Nagyecsed, Hodász, Sáp, Nyírvasvári, Mérc és Hosszúpályi, az első pillantásra rendkívül hasonló, de valójában rendkívül különböző életvilágok.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

FAZEKAS Elek

KISEBBSÉGI SZÁRMAZÁS ÉS A TANODÁK

Kulcsszavak: *tanoda, study hall, after school education, systematic review*

A kutatás célja a hazai tanoda típusú intézmények bemutatása és nemzetközi összehasonlítása azon intézménytípusokkal, és struktúrákkal, amelyek lényegi attribútumokat tekintve egyeznek, olyan tanórán kívüli oktatást nyújtanak, amelynek célcsoportja a hátrányos helyzetű vagy kisebbségi származású fiatalok. Célja továbbá a roma és más kisebbségi származású fiatalok ilyen intézménytípusokban betöltött szerepének helyzetének megismerése. A kutatás során szisztematikus szemlét alkalmaztam az irodalmi feltáráshoz. (Aguilara és mtsai. 2010; Sale és mtsai. 2012; Savage, 2013; Weinzierl, 2017; Nguyen és mtsai. 2019; Miller, 2021) Olyan intézményeket kerestem, amelyek extrakurrikuláris formában céloznak meg ISCED 1, 2 vagy 3 szinten tanuló diákokat, akik az adott országban kisebbségnek számítanak. Munkám során 2 kutatási kérdést fogalmaztam meg: (1) Megjelenik-e a nemzetközi szakirodalomban a tanoda vagy olyan tanoda típusú program, amely az oktatási és szociális terület között helyezkedik el? (2) Hol jelentkeznek markáns eltérések a hazai programokhoz képest?

A kutatás lebonyolítását az EBSCO adatbázison keresztül végeztem el a *tanoda, study hall és after school education* kulcsszavak segítségével. A szűrés során 6 releváns munka került beválogatásra a végső elemzéshez. Az alacsony elemszám a tanoda fordítási nehézségeinek köszönhető, mivel ennek a fogalomnak az angol megfelelői nem fedik tökéletesen a definíciót. Az eredmények tekintetében elmondható, hogy léteznek a tanodákhoz hasonló programok a nemzetközi térben, ezek azonban nem egységesített formában jönnek létre és nem egységes szabályok szerint működnek. Közös pont azonban mindegyik esetében, hogy valamelyik kisebbségi etnikumot tekintik célcsoportjuknak és az oktatáson keresztül igyekeznek az adott csoport tagjainak segítséget nyújtani hátrányaik kompenzálásában. Magyarországon ezek a programok egyediek mivel a tanodák normatív finanszírozással és közel egységes célkitűzéssel és módszertannal dolgoznak napjainkban.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

BOZÓKI ANNA

SZÖVEGÉRTÉS-FEJLESZTÉSI TAPASZTALATOK EGY TANODÁBAN

Kulcsszavak: hátrányos helyzetű tanuló, tanoda, szövegértés

A hátrányos helyzetű és roma tanulók iskolai sikertelensége jól ismert. A probléma egyik forrása, hogy a tanulók olvasási képességének fejlettsége nem elég az önálló tanuláshoz (FEJES ÉS MTSAI, 2022). Az olvasás célzott tanítása általános iskola negyedik osztályig tart, felső tagozattól az oktatás tartalomorientált fókuszú (NAGY,2004:23), így a hátránykompenzáló programok szerepe megnő. Míg középosztálybeli családokban az otthoni környezet elősegíti az olvasás spontán fejlődését, a hátrányos helyzetű tanulóknak célzott beavatkozásra van szükségük, hogy értő olvasóvá váljanak. Tapasztalatokon nyugvó előadásom célja bemutatni, milyen lehetőségek adódnak egy informatív tanulási környezetben a szövegértés fejlesztésére. Kitérek a tanulók érdeklődéséhez illeszkedő nem tankönyvi szövegű feladatlapon, a társasjáték-pedagógiára, a könyvklubra és a vitaklubra. E megoldások hatékonyan alkalmazhatók hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásában iskolai, vagy iskolán kívüli hátránykompenzáló programok keretében.

FEJES József Balázs – HÓDI Ágnes – SZENCZI-VELKEY Beáta – TARY Blanka – VÍGH Tibor (2022): Nem érti, amit olvas! Kinek a feladata az olvasás tanítása? Anyanyelv-pedagógia, 15. 2.sz.
<https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=954> [2023. 02. 28.]

NAGY József (2004): Olvasástanítás: a megoldás stratégiai kérdése. Iskolakultúra, 14. 3. sz. 3-44.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

FORRAY R. KATALIN - KOZMA TAMÁS

MEZŐTÚR CIGÁNYSÁGA

Az Alföldön hagyományosan éltek cigányok. A 19. században főként alkalmi munkából éltek, kivéve a zenészeket, akik az elithez tartoztak (találkozunk velük Móricz (T)Úri muri-jában). A század végén, Románia függetlenné válása után hagyományos roma csoportok tagjai is megjelentek. Ma Mezőtúron élesen szétválik a két csoport: a magyar cigányok (romungrók) a helyi társadalom legszegényebb rétegébe tartoznak, bár egykori lakóhelyüket - az Alsórészt - zömmel elhagyták, és a kevésbé szegény Újvárosba költöztek. Gyermekük túlnyomó többsége ma sem jut magasabb iskolai végzettséghez. A roma, oláh-cigány csoport tagjai zömmel új, vagy igényesen felújított régi építésű polgárházakban élnek. A két csoport tagjai között - amint ezt az ország más tájain is megfigyelhetjük - gyakorlatilag nincsen élő kapcsolat. Tehát nehezen beszélhetünk etnikai szempontból egységes cigányságról (ahogy egyébként a mezőtúriak szoktak). A romák (oláh-cigányok) zöme jómódú, nem egyszer tanult ember. De ha az idősebb, a szülői-nagyszülői nemzedék nem is járt magasabb szintű iskolába, gyermekeik tanulnak, legalább érettségiznek, nem egyszer egyetemre járnak, diplomások. Hogyan magyarázható ez a nagy eltérés? És hogyan magyarázható a cigánykutatók toposza: a cigányság érdektelensége a tanulás, társadalmi felemelkedés iránt? Ezek jelenlegi kutatásunk kérdései. Fő módszerünk a "social listening". Eddig öt részben strukturált interjút készítettünk személyesen, online, vagy levelezés útján. Vizsgálódásunkat a mezőtúri polgármester, illetve civil szervezetek támogatják.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

TÓTH NORBERT

IBRÁNY ALAPFOKÚ OKTATÁSI INTÉZMÉNYEI ÉS A HELYI ROMA KÖZÖSSÉG PEDAGÓGIAI- ANTROPOLÓGIAI VIZSGÁLATA

Kulcsszavak: iskola, roma tanulók, roma szülők

A roma tanulók iskolai előmenetelével foglalkozó nevelésszociológiai profilú kutatások arra hívják fel a figyelmet, hogy az elmúlt évtizedben bár pozitív tendencia figyelhető meg a roma tanulók iskolai sikeressége vonatkozásában, ugyanakkor érdemi előrelépést nem tapasztalhatunk, a szakadék nem csökkent a nem roma társaikhoz képest (HÍVES, 2015).

A fentebbi jelenséget a lokalitás szintjén kívántuk feltérképezni, a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében található Ibrány településen. A pedagógiai-antropológia alapkonceptiója ugyanis, hogy a társadalmi mechanizmusok szituatívak, s így a megoldási kísérletnek is szituatívnak kell lennie (DELAMONT, 2012)

Kutatásunk szemléletéből és ok-okozati viszonyából kiindulva, a településen működő állami és református fenntartású általános iskolákban nevelésszociológiai perspektívából igyekeztünk feltérképezni az intézmények sajátosságait és pedagógiai gyakorlatát a roma tanulók felzárkóztatása szempontjából. Az empirikus adatgyűjtés során kvalitatív kutatási módszert alkalmaztunk, az iskolai dokumentumok elemzésén túl, az általános iskolák pedagógusaival készítettünk félig strukturált interjúkat (állami iskola: N=18; református iskola: N=6).

Kutatásunk pedagógiai-antropológiai szemléletéből adódóan, a helyi roma közösség körében résztvevő megfigyelést végeztünk és roma szülőkkel készítettünk félig strukturált interjúkat (N=15). Arra kerestük a választ, hogy milyen hatást gyakorol a roma származású szülők iskolai végzettsége és a tanúlással kapcsolatban kialakult véleményük gyerekeik iskolai előrehaladására. Emellett arra voltunk kíváncsiak, hogy a lokális hagyománykészlet inkább hátrány a településen vagy éppen a sikeres integráció szempontjából alkalmas tudástőke, esetleg kamatoztatható eszköz-e a tanúlással kapcsolatos szemléletváltás előmozdításában.

HÍVES Tamás (2015): A hátrányos helyzet területi aspektusai. In: Fehérvári Anikó & Tomasz Gábor (szerk.): Kudarok és megoldások. OFI, Budapest. 13-30.

DELAMONT Sara (2012): The parochial paradox: Anthropology of education in the Anglophone world. In: Kathryn M. Anderson Levitt (Ed.): Anthropologies of Education. Library of Congress Cataloging, United States. 49-70.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

MARKÓCS-MEZEI TÍMEA

AZ SZTE TÁRSADALMI FELELŐSÉGVÁLLALÁS KOMPETENCIAKÖZPONT KUTATÁSI PROGRAMJA A DÉL-ALFÖLDI ROMA/CIGÁNY FIATALOK JÖVŐKÉPE TÉMATERÜLETÉN

Kulcsszavak: ifjúságkutatás, hátrányos helyzet, roma fiatalok

A magyar társadalom legsérülékenyebb és legnagyobb társadalmi kitettségű csoportját a hátrányos helyzetű fiatalok jelentik, amelynek jelentős részét roma fiatalok alkotják (ORSÓS 2015, ZOLNAY 2015, BIHARI 2021, TRENDL 2021, VARGA–CSOVCSICS 2021, FORRAY 2022). A Szegedi Tudományegyetem Társadalmi Felelősségvállalás Kompetenciaközpont keretében 2023–2025 között zajló kutatási alprogram célja: kvantitatív és kvalitatív módszertanok talaján álló empirikus kutatás által vizsgálni és mélyebben megismerni a dél-alföldi régióban élő roma/cigány fiatalok oktatási helyzetképét, a közösségeik belső világát, a társadalmi értékekről való vélekedéseket, a jövőorientációikat. Az előadás keretében bemutatásra kerülő alprogram célja az is, hogy holisztikus szemléletű alkalmazott társadalomtudományi kutatási eredményekkel támogassa a helyi közösségek, települések, és Szegedi Tudományegyetem kutatási tényeken alapuló fejlesztési folyamatait, továbbá kulturális, oktatási és képzési szolgáltatások specifikációját. Az előadás során szeretnénk bemutatni a kutatás céljait, kutatási kérdéseit, az alkalmazott módszereket és a kutatási adatfelvételek első eredményeit. Az előadás szeretné a romológus/nevelésszociológus szakmai közösség számára láttatni az alprogram születését, elindulását és a kutatás első lépéseit, megalapozni és kezdeményezni a partneri együttműködést, és a visszajelzésekből is gazdagítani a hatékony célélérés eszköztárát.

Irodalom

BIHARI Ildikó (2021): Az iskolai szegregáció szerepe a hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok lemaradásában. *Acta Medicinæ et Sociologica* 12. évf. 32. sz. 67–88.
<https://doi.org/10.19055/ams.2021.05/31/4>

FORRAY R. Katalin (2022): *Romológia – Kutatástól az oktatásig*. Gondolat Kiadó, Budapest.

ORSÓS Anna (2015): *cigány/roma nemzetiségi oktatás*. PTE, Pécs.

TRENDL, Fanni (2021): Socialisation and the education of the roma in hungary. In: Orsós, Anna (ed.): *The role of romani studies in higher education: a collaborative project between the University of Pécs and the University of Prešov*. PTE, Pécs. 101-112.

VARGA, Aranka – CSOVCSICS, Erika (2021): Equality of opportunity and accumulated capital. In: Orsós, Anna (ed.): *The role of romani studies in higher education: a collaborative project between the University of Pécs and the University of Prešov*. PTE, Pécs. 113-122.

ZOLNAY János (2015): A roma diákok esélyei a közoktatásban In: Orsós Anna (szerk.): *A romológia alapjai*. PTE BTK Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék Wlislöcki Henrik Szakkollégium, Pécs.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

CSERTI CSAPÓ TIBOR

AZ „ŐSHAZA” MOTÍVUM REPREZENTÁCIÓJA A KÖZTUDATBAN, A KÖZISMERETI- ÉS NÉPISMERETI TANKÖNYVEKBEN

Kulcsszavak: cigányok eredete, roma önérvényesítés, roma identitás, közoktatási tankönyvek, népismereti könyvek

Az Indiából való származás tudata régóta ismert. Elsőként a tudományos érdeklődés fordult az európai cigányság indiai gyökerei felé, a roma politika és önszerveződés világa csak a 20. század közepétől emeli be a hangsúlyos témák közé az indiai kapcsolatokat. Legkésőbb pedig talán a közbeszéd terén, a mindennapi emberek gondolkodásában tematizálódik ez, Magyarországon inkább csak a rendszerváltozás után, az ezredforduló idején.

Izgalmas annak vizsgálata, mekkora hangsúlyt kap a származástudat aktuálisan a fent említett szintereken, s hogyan reprezentálódik hol tudományos igényességgel, máskor kevésbé fókuszáltan a tananyagghordozókban.

Előadásunkban azt vizsgáljuk, hogyan alakul a cigány népeességről való tudás a tankönyvekben és az ezek által konstruált közoktatási színtérben. A vizsgált tudástartalmat természetesen mindenkor meghatározza a nagypolitika, a kisebbségpolitika, az oktatáspolitikai szándéka és beszédmódja, s ezeken túl a közbeszéd, a kisebbség aktuális identitáskonstrukciója, a hivatalos tudomány állásfoglalásai. A tankönyvíróknak ezen tartalmi mezők mentén kell mozognia, s megküzdnie emellett a tankönyvekkel szembeni módszertani elvárásokkal.

„A roma kultúra reprezentációja a tartalomszabályozók, tartalomhordozók körében, valamint ezek fejlesztési lehetőségei” című – 2015-ben végzett – kutatás során azt vizsgáltuk, hogy a közoktatásban a környezetismeret, a természetismeret és a földrajz tanításához a választható tankönyvek listáján szereplő tananyagghordozók a cigány, roma népeességről tartalmaznak-e olyan releváns információkat, amelyek a NAT, a Kerettantervek, illetve az ezekre épülő helyi tantervek előírásai szerint kötelező elemei lennének az egyes évfolyamok ismeretanyagának. (vö: *Orsós, 2015, 2016; Cserti Csapó, 2016; Andl-Cserti, 2017*) A kutatás során áttekintettük az e témakörben korábban végzett vizsgálatok eredményeit (*Terestyéni, 2004; Balázs et al., 2014; Binder – Pálos, 2016*).

A tankönyvek első vizsgálata nagyon negatív tapasztalatokkal zárult. A választható tankönyvek elvéve tartalmaztak a cigánysággal kapcsolatban információt, s ezek kivétel nélkül vagy pontatlanok, vagy inkább a sztereotipikus gondolkodás elmélyítésének veszélyét rejtették. Dacára annak, hogy mindegyik tantárgy alkalmas arra, hogy a tantervekben megfogalmazott nemzeti kisebbségekkel szembeni tartalmi és érzékenyítési elvárásoknak eleget tegyen, a társadalmi elfogadást, a multikulturális szemléletet közvetítse.

A roma népismeret tanításához rendelkezésre álló tankönyvek viszont inkább a szerzők naiv (*Kocalcsik-Réger, 1995*), a populáris tudományhoz (*Mikos, 2013*) közelebb álló szemléletét tükrözik, s ennek veszélyeiről is szólni kíván az előadás.

Az is világossá vált, mennyire nehéz feladat a tankönyv-szerző számára, hogy egyszerre feleljen meg az oktatáspolitikai tantervi előírásainak, a tanulók életkori sajátosságainak és szakmai előismereteinek, a pedagógus társadalom szakmai elvárásainak, a tankönyvekkel szembeni tartalmi, vizuális, didaktikai elvárásoknak (*ld. Dárdai, 2002; Balázs et al, 2017*), a társadalmi – szülői igényeknek, s a földrajz tantárgy oktatásának tényleges iskolai kereteit, lehetőségeit megköthető tényeket is figyelembe vegye (pl. óraszám, a gyakorló pedagógusok szakmai ismeretei, társadalmi érzékenysége, stb.).

Az előadás tanulmány ezen utóbbi nézőpontból reflektál arra, mit és hogyan lehet tanítani abból a „megrendelői csomagból”, amit a hazai oktatáspolitikai előír a roma, cigány népeesség bemutatásával kapcsolatban.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

ROSENBERG MÁTYÁS

ROMANI SZÓTÁRAK MAGYARORSZÁGON

Kulcsszavak: *romani nyelv, szótárak, hindi nyelv, neologizmus, internacionalizmus*

Összesen 24 magyarországi romani szótárt és további 4 olyan nyelvtant tartunk számon, melyek számottevő szótári résszel bírnak, poszterelőadásomban ezeket kívánom több aspektusból bemutatni. A romani szótárak kezdeti szakaszára (1797–1980-as évek) jellemző, hogy a szavak nincsenek betűrendbe szedve, az igék és a melléknevek szótári alakja véletlenszerű, valamint az ortográfiai elveik sem konzisztensek. Legfőbb jellemzőjük azonban az, hogy deskriptív szándékkal készültek, dialektális háttérük homályos és nem feltétlenül egységes, adatközlőik száma csekély, olykor egyetlen adatközlő idiolektusát tükrözik. A romani szótárak középső szakaszában (1980-as évek–2000) a gyűjtéseket felváltják az korábbi szótárak megrostált, később kiegészített változatai, amelyek jobban követik a szótárszerkesztés általános alapelveit. A deskriptív szemléletet azonban kezdi felváltani a preskriptív, a szótárak neologizmusok révén igyekeznek a romani nyelvet „felzárkóztatni” a többi európai nyelvhez, így megjelennek internacionalizmusok is. A romani szótárak jelenlegi szakasza (2000-es évektől napjainkig) a korábbiaktól abban különbözik, hogy tovább növelték a szótárakban előforduló internacionalizmusok számát, illetve megjelennek hindi és szanszkrit eredetű neologizmusok is. Előadásomban vizuálisan szemléltetem a különböző elektronikus és papíralapú szótárakat, a különböző dialektális háttérű gyűjtéseket, illetve az internacionalizmusok és hindizmusok/szanszkritizmusok előfordulási arányát.

Bari Károly. 2013. *Régi cigány szótárak és folklór szövegek I-III*. Budapest: Hagyományok háza.

Husić, Geoff. 2019. *Romani Language Dictionaries (1755-2019). An Annotated Critical Bibliography*. Lawrence, Kansas: University of Kansas Libraries.

ROMLEX. 2000-2009. *Romani Lexicon Project*. Elérhető: <http://romani.uni-graz.at/romlex/>

Rosenberg Mátyás. megj. a. *Hindi kölcsönzések a romani szótárakban. Alkalmazott Nyelvtudomány, Különkiadás 2023/2.*

Tálos Endre. 2001. *Cigány-magyar szószedet*. (kézirat)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

HAJNÁCKY Tamás

(DISZ)KONTINUITÁS A CIGÁNYPOLITIKÁBAN

„FELSZABADULÁS” VS. RENDELETI FOLYTONOSSÁG A KOALÍCIÓS IDŐSZAKBAN

Kulcsszavak: cigánypolitika, rendészet, közegészségügy, Horthy-korszak, koalíciós időszak, (disz)kontinuitás

A koalíciós időszak, annak ellenére, hogy a hivatalos szövegekben a demokrácia mellett tört lándzsát és elhatárolódott a Horthy-korszak restaurálásától, a „*cigánykérdés*” vonatkozásában egyértelműen a korábbi évtizedek elgondolásaira és gyakorlataira támaszkodott. A cigánypolitika terén a folytonosságot nem törte meg az új hatalmi berendezkedés, a Szövetségi Ellenőrző Bizottság befolyása, a mindinkább teret nyerő politikai és ideológiai áramlatok, valamint a Magyar Kommunista Párt térnyerése. Kiemelendő, hogy a Belügyminisztérium az 1947-es rendeletével felelevenítette a 15.000/1916-os és a későbbi 257.000/1928-as rendeleteket. A cigány lakosság közegészségügyi szabályozása terén szintén a korábbi évtizedekből merítettek.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

LAKATOS SZILVIA

A KHETANIPE EGYESÜLET TANODA PROGRAMJA

Kulcsszavak: digitális oktatás, hátrányos helyzet, tanoda, szegregátum, járvány

A pandémia idején korlátozások léptek életbe szerte az országban, mely a tanodák segítő munkáját is nagymértékben hátráltatta, megnehezítette. A pécsi Khetanipe Egyesület által működtetett KheTanoda azonban hamar felismerte, hogy nem engedheti el tanodásai kezét, és a 2020 tavaszi digitális oktatás nehézségeiből okulva, 2021 tavaszán már felkészültebben tudtak segítséget nyújtani a hátrányos helyzetű diákjainak.

Kutatásom hipotézise, hogy Pécs-Szabolcsi szegregátumban élő hátrányos helyzetű, többségében cigány/roma származású gyerekek digitális oktatása továbbra is akadozik, ugyanis nincsenek biztosítva számukra olyan eszközök, melyekkel a digitális oktatásba könnyedén be tudnának kapcsolódni. Célként tűztem ki a tanoda digitális oktatás terén alkalmazott módszereinek, használt interaktív felületeinek ismertetését, azok bemutatását. A tanodás gyerekek és szüleik körében végzett kérdőív lesz segítségemre a kutatás eredményeinek meghatározásában, amelyek akár jógyakorlatként is bemutatathatóvá válhatnak az ország többi tanodája számára, valamint az eredmények rávilágítanak arra, mennyire nincsenek megoldva a leszakadó, hátrányos helyzetű térségekben, közösségekben a digitális oktatás alapfeltételei sem.

Bízom benne, hogy a kutatás eredményei felhívják a döntéshozók figyelmét is arra, hogy a koronavírus-járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet ideje alatt a digitális esélyegyenlőtlenség még tovább mélyíthette az oktatás terén már eddig is fennálló szakadékot a többségi társadalom tanulói és a hátrányos helyzetű diákok között, és a jövőben megteszik a megfelelő lépéseket az ügyben.